

پرش ها و پانچ ها

پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصوبه‌ها شعی خراسانی حفظه الله تعالی

موضوع:

مقدمات؛ حجت؛ کتاب خداوند؛ حجّت، اعجاز و جایگاه قرآن

بسم الله الرحمن الرحيم

پرسش

نویسنده: حسن

همان طور که مستحضر هستید، درباره‌ی جواز یا عدم جواز بوسیدن مصحف میان مسلمانان اختلاف است؛ تا جایی که عده‌ای از آنان این کار را ناروا و مصداق بدعت می‌دانند و عده‌ای دیگر آن را از باب احترام به قرآن کریم می‌پذیرند و عملی پسندیده یا دست کم جایز می‌شمارند. می‌خواستم نظر حق را در این باره بدانم. سپاسگزارم.

پاسخ

تاریخ: ۱۴۰۳/۹/۲۱

کسانی که بوسیدن مصحف را جایز نمی‌دانند، معتقدند که این کار جنبه‌ی عبادی دارد و اصل در کارهایی که جنبه‌ی عبادی دارند، عدم جواز است، تا آن گاه که دلیلی از قرآن یا سنت برای جواز آن‌ها برسد، در حالی که دلیلی از قرآن یا سنت برای جواز بوسیدن مصحف نرسیده است و از این رو، نمی‌توان آن را جایز دانست، اگرچه مقصود از آن تعظیم یا تبرک باشد؛ چنانکه در روایت ابو الطفیل آمده است: «رَأَيْتُ مُعَاوِيَةَ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ عَنْ يَسَارِهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ، فَطَفِقَ مُعَاوِيَةُ يَسْتَلِمُ رُكْنِي الْحَجَرِ، فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَسْتَلِمْ هَذَيْنِ الرُّكْنَيْنِ، فَقَالَ مُعَاوِيَةُ: دَعْنِي مِنْكَ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ، فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنْهَا شَيْءٌ مَهْجُورٌ، فَطَفِقَ ابْنُ عَبَّاسٍ لَا يَذَرُهُ، كُلَّمَا وَضَعَ يَدَهُ عَلَى شَيْءٍ مِنَ الرُّكْنَيْنِ قَالَ لَهُ ذَاكَ»^۱؛ «معاویه را دیدم که کعبه را طواف می‌کرد، در حالی که عبد الله بن عباس در سمت چپش بود، پس معاویه شروع کرد به بوسیدن و لمس کردن دو رکن حجر الأسود، پس عبد الله بن عباس به او گفت: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم این دو رکن را نمی‌بوسید و لمس نمی‌کرد، پس معاویه گفت: رهایم کن ای پسر عباس! چراکه چیزی از کعبه مهجور گذاشته نمی‌شود،

۱. العلل ومعرفة الرجال لأحمد رواية ابنه عبد الله، ج ۳، ص ۳۱۶؛ المعجم الكبير للطبراني، ج ۱۰، ص ۲۷۰؛ المستدرک علی الصحيحین للحاکم، ج ۳، ص ۶۲۴

پس ابن عباس رهایش نکرد و هر بار که او دستش را بر جایی از دو رکن می گذاشت، همان حرف را به او می زد» و در روایت مجاهد آمده است: «طافَ ابْنُ عَبَّاسٍ مَعَ مُعَاوِيَةَ بِالْبَيْتِ، فَجَعَلَ مُعَاوِيَةُ يَسْتَلِمُ الْأَرْكَانَ كُلَّهَا، فَقَالَ لَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ: لِمَ تَسْتَلِمُ هَذَيْنِ الرُّكْنَيْنِ، وَلَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يَسْتَلِمُهُمَا؟ فَقَالَ مُعَاوِيَةُ: لَيْسَ شَيْءٌ مِنَ الْبَيْتِ مَهْجُورًا، فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ»^۱؛ «ابن عباس به همراه معاویه کعبه را طواف می کرد، پس معاویه شروع کرد به بوسیدن و لمس کردن همه ی رکن ها، پس ابن عباس به او گفت: چرا این دو رکن دیگر را می بوسی و لمس می کنی، در حالی که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آن دو را نبوسید و لمس نکرد؟! پس معاویه گفت: چیزی از کعبه مهجور گذاشته نمی شود، پس ابن عباس گفت: ”برای شما در رسول خدا الگویی نیکوست“ و اکثر اهل علم معتقدند که حق با ابن عباس بوده؛ چنانکه شافعی گفته است: «الَّذِي فَعَلَ ابْنُ عَبَّاسٍ أَحَبُّ إِلَيَّ؛ لِأَنَّهُ كَانَ يَرْوِيهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ، وَلَيْسَ تَرْكُ اسْتِلَامِ الرُّكْنَيْنِ اللَّذَيْنِ يَلِيَانِ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ يَدُلُّ عَلَى أَنَّ مِنْهُمَا مَهْجُورًا، وَكَيْفَ يُهْجَرُ مَا يُطَافُ بِهِ؟! وَلَوْ كَانَ تَرْكُ اسْتِلَامِهِمَا هِجْرَانًا لَهُمَا لَكَانَ تَرْكُ اسْتِلَامِ مَا بَيْنَ الْأَرْكَانِ هِجْرَانًا لَهُمَا»^۲؛ «کاری که ابن عباس انجام می داد به نظر من بهتر بود؛ چراکه آن را از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم روایت می کرد و ترک بوسیدن و لمس کردن دو رکن حجر الأسود به این معنا نیست که چیزی از آن دو مهجور است! چطور مهجور است چیزی که طواف می شود؟! اگر ترک بوسیدن و لمس کردن آن دو مهجور گذاشتن آن دو محسوب می شد، ترک بوسیدن و لمس کردن چیزی که بین رکن ها هست هم مهجور گذاشتن آن محسوب می شد» و گفته است: «كَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ يُخْبِرُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ اسْتِلَامَ الرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ وَالْحَجَرِ دُونَ الشَّامِيِّينَ، وَبِهَذَا نَقُولُ، وَلَمْ يَدْعُ أَحَدٌ اسْتِلَامَ الرُّكْنِ هِجْرَةً لِبَيْتِ اللَّهِ تَعَالَى، وَلَكِنَّهُ اسْتَلَمَ مَا اسْتَلَمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ، وَأَمْسَكَ عَمَّا أَمْسَكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ عَنْ اسْتِلَامِهِ»^۳؛ «ابن عباس بوسیدن و لمس کردن حجر الأسود و رکن یمانی و نبوسیدن و لمس نکردن دو رکن شامی را از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم روایت می کرد و ما به همین قائل هستیم و هیچ کس بوسیدن و لمس کردن رکن را برای مهجور گذاشتن خانه ی خدا ترک نمی کند، بل هر چیزی که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بوسیده و لمس کرده است را می بوسد و لمس می کند و هر چیزی که

۱. الأحزاب / ۲۱

۲. مسند أحمد، ج ۳، ص ۳۶۹؛ أحكام القرآن للطحاوي، ج ۲، ص ۱۱۱؛ المعجم الأوسط للطبراني، ج ۳، ص ۱۷

۳. الأم للشافعي، ج ۲، ص ۱۸۷

۴. الأم للشافعي، ج ۲، ص ۱۸۸

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نبوسیده و لمس نکرده است را نمی بوسد و لمس نمی کند». نظیر این گفتار، از اهل بیت نیز روایت شده؛ چنانکه در روایت معاویه بن عمار آمده است: «قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: بَيْنَا أَنَا فِي الطَّوَافِ، إِذَا رَجُلٌ يَقُولُ: مَا بَالُ هَذَيْنِ الرُّكْنَيْنِ يُمَسَّحَانِ -يَعْنِي الْحَجَرَ وَالرُّكْنَ الْيَمَانِي- وَهَذَيْنِ لَا يُمَسَّحَانِ؟ فَقُلْتُ: لِأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَمَسُّحُ هَذَيْنِ، وَلَمْ يَمَسَّحْ هَذَيْنِ، فَلَا تَتَعَرَّضُ لَشَيْءٍ لَمْ يَتَعَرَّضْ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ»؛^۱ «امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: هنگامی که مشغول طواف بودم، شنیدم مردی می گوید: چرا این دو رکن -یعنی حجر الأسود و رکن یمانی- لمس می شوند، ولی این دو رکن لمس نمی شوند؟! پس گفتم: برای اینکه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم این دو را لمس می کرد و این دو را لمس نمی کرد، پس ما هم متعزض چیزی که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم متعزض آن نشد نمی شویم» و در روایت جمیل بن صالح آمده است: «قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: كُنْتُ أَطُوفُ بِالْبَيْتِ، فَإِذَا رَجُلٌ يَقُولُ: مَا بَالُ هَذَيْنِ الرُّكْنَيْنِ يُسْتَلَمَانِ، وَلَا يُسْتَلَمُ هَذَانِ؟! فَقُلْتُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ اسْتَلَمَ هَذَيْنِ، وَلَمْ يَغْرِضْ لِهَذَيْنِ، فَلَا تَغْرِضْ لَهُمَا إِذَا لَمْ يَغْرِضْ لَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ»؛^۲ «امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: در حال طواف کعبه بودم که شنیدم مردی می گوید: چرا این دو رکن بوسیده و لمس می شوند، ولی این دو رکن بوسیده و لمس نمی شوند؟! پس گفتم: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم این دو را بوسید و لمس کرد و متعزض این دو نشد، پس تو هم متعزض این دو نشو، برای اینکه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم متعزض این دو نشد» و در روایت برید بن معاویه آمده است: «قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: كَيْفَ صَارَ النَّاسُ يَسْتَلِمُونَ الْحَجَرَ وَالرُّكْنَ الْيَمَانِيَّ، وَلَا يَسْتَلِمُونَ الرُّكْنَيْنِ الْآخَرَيْنِ؟ فَقَالَ: قَدْ سَأَلَنِي عَنْ ذَلِكَ عَبَادُ بْنُ صُهَيْبٍ الْبَصْرِيُّ، فَقُلْتُ لَهُ: لِأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ اسْتَلَمَ هَذَيْنِ، وَلَمْ يَسْتَلِمِ هَذَيْنِ، فَإِنَّمَا عَلَى النَّاسِ أَنْ يَفْعَلُوا مَا فَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ»؛^۳ «به امام جعفر صادق علیه السلام گفتم: چرا مردم حجر الأسود و رکن یمانی را می بوسند و لمس می کنند و دو رکن دیگر را نمی بوسند و لمس نمی کنند؟ پس فرمود: عباد بن صهیب بصری همین سؤال را از من پرسید، پس به او گفتم: برای اینکه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم این دو را بوسید و لمس کرد و این دو را نبوسید و لمس نکرد، پس بر مردم واجب است کاری را انجام دهند

۱. علل الشرائع لابن بابویه، ج ۲، ص ۴۲۸

۲. الکافی للکلینی، ج ۴، ص ۴۰۸؛ تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۵، ص ۱۰۶

۳. علل الشرائع لابن بابویه، ج ۲، ص ۴۲۸

که رسول خدا صَلَّی الله علیه و آله و سَلَّمَ انجام داد». بر این اساس، می‌توان گفت که بوسیدن مصحف نیز جایز نیست؛ چراکه رسول خدا صَلَّی الله علیه و آله و سَلَّمَ آن را نبوسید، ولی کسانی که بوسیدن مصحف را جایز می‌دانند، معتقدند که دلیلی از قرآن و سنت برای جواز این کار وجود دارد؛ چراکه مصحف از شعائر خداوند محسوب می‌شود و بوسیدن آن بزرگداشت آن است و خداوند فرموده است: **«وَمَنْ يُعْظَمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ»**^۱؛ «و هر کس شعائر خداوند را بزرگ دارد، آن از پرهیزکاری دل‌هاست» و از جواز بوسیدن حجر الأسود دانسته می‌شود که بوسیدن هر چه شرعاً قابل بزرگداشت است، جایز است و از این رو، نه تنها معاویه، بلکه بسیاری دیگر از صحابه مانند زبیر، انس، جابر و ابن زبیر، رکن‌های دیگر کعبه را می‌بوسیدند و لمس می‌کردند و نظیر آن از اهل بیت نیز روایت شده؛ چنانکه در روایت ابو شعبه و ابو سعید بکری آمده است: **«رَأَيْتُ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ يَسْتَلِمَانِ الْأَرْكَانَ كُلَّهُمَا»**^۲؛ «امام حسن و امام حسین را دیدم که همه‌ی رکن‌ها را می‌بوسیدند و لمس می‌کردند» و در روایت جمیل بن صالح آمده است: **«رَأَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَسْتَلِمُ الْأَرْكَانَ كُلَّهُمَا»**^۳؛ «امام جعفر صادق علیه السلام را دیدم که همه‌ی رکن‌ها را می‌بوسید و لمس می‌کرد». به علاوه، در روایت ابن ابی ملیکه آمده است: **«كَانَ عِكْرَمَةُ بْنُ أَبِي جَهْلٍ يَأْخُذُ الْمُصْحَفَ، فَيَضَعُهُ عَلَى وَجْهِهِ، وَيَنْكِي، وَيَقُولُ: كِتَابُ رَبِّي، وَكَلَامُ رَبِّي»**^۴؛ «عکرمة بن ابی جهل (یکی از صحابه) مصحف را بر می‌داشت و بر صورتش می‌گذاشت و گریه می‌کرد و می‌گفت: کتاب پروردگارم، کلام پروردگارم» و با این وصف، نمی‌توان بوسیدن مصحف را بدعت دانست؛ خصوصاً با توجه به اینکه مصحف، در زمان رسول خدا صَلَّی الله علیه و آله و سَلَّمَ وجود نداشت تا آن را ببوسد؛ چراکه قرآن در اوراقی پراکنده بود و روایتی حاکی از اینکه او برخی از آن اوراق را به دست گرفته و نبوسیده، نرسیده است.

این‌ها استدلال‌های مخالفان و موافقان بوسیدن مصحف است که بعید نیست از مصادیق **تعمق در دین** باشد؛ چراکه بوسیدن مصحف، موضوع مهمی نیست و از این رو، امر یا نهی درباره‌ی آن نرسیده است و با این وصف، مجادله درباره‌اش وجهی ندارد و سختگیری و تنگ‌نظری درباره‌اش لازم نیست؛ چنانکه یکی از یارانمان ما را خبر داد، گفت:

۱. الحج / ۳۲

۲. مصنف عبد الرزاق، ج ۵، ص ۴۶؛ أخبار مكة للفاکهي، ج ۱، ص ۱۵۲

۳. الکافي للکليني، ج ۴، ص ۴۰۸؛ تهذيب الأحكام للطوسي، ج ۵، ص ۱۰۶

۴. الجهاد لابن المبارك، ص ۵۷؛ الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۶، ص ۸۸؛ مسند الدارمي، ج ۴، ص ۲۱۰۹؛ السنة لعبد الله بن أحمد، ج ۱، ص ۱۴۰؛ المعجم الكبير للطبراني، ج ۱۷، ص ۳۷۱؛ المستدرک على الصحيحين للحاکم، ج ۳، ص ۲۷۱؛ شعب الإيمان للبيهقي، ج ۲، ص ۴۱۰

«لَمْ أَرِ الْمَنْصُورَ يُقَبِّلُ الْمُصْحَفَ، وَقَدْ قَبَّلَتْهُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلَمْ يَنْهَنْي»؛ «ندیدم که منصور مصحف را ببوسد، ولی آن را در پیش روی او بوسیدم و من را نهی نکرد».

آری، برای مسلمانان بهتر است که به جای بوسیدن مصحف و نهادن آن بر پیشانی خود، به تدبیر در آن و عمل به آن پردازند، تا از ذلت و مسکنت کنونی رهایی یابند و به سوی عزت و سعادت راه یابند؛ چنانکه در گفتاری از علامه منصور هاشمی خراسانی حفظه الله آمده است:

«يُقَبِّلُ أَحَدُهُمُ الْمُصْحَفَ، وَلَا يَذَرِي مَا فِيهِ، وَيَضَعُهُ عَلَى وَجْهِهِ، وَقَدْ نَبَذَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ»؛ «یکی از آنان مصحف را می‌بوسد، در حالی که نمی‌داند در آن چیست و آن را بر پیشانی‌اش می‌گذارد، در حالی که آن را به پشت سرش انداخته است»!

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصور هاشمی خراسانی
تلفن: ۰۵۱-۸۱۲۳۴۵۶۷

www.alkhorasani.com

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصور هاشمی خراسانی حفظه الله تعالى

* لطفاً بر روی لینک مورد نظر خود کلیک کنید.